

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ СЯЮЗА ПІСЬМЕНІКАУ БССР

№ 2 (1536)

Пятніца, 6 студзеня 1961 года

Цана 4 кап.

Насустрэч Пленуму ЦК КПСС

Выстаўкі, лекцыі, даклады

У гатах-чытальнях, сельскіх клубах, дамах культуры і бібліятэках рэспублікі арганізаваны выстаўкі літаратуры, прысвечаныя Пленуму ЦК КПСС, які ўвядзе аб'яднае аддзяленне ў склад саюза пісьменнікаў БССР.

На выстаўках — пастаноўны партыі і ўрада на пытанні развіцця сельскай гаспадаркі, артыкулы і фотаздымкі, якія сведчаць аб уздыме калгаснай вытворчасці. Такія выстаўкі арганізаваны ў Тураўскай, Барысаўскай, Маладзечанскай раённых, Гомельскай, Віцебскай, Магілёўскай абласных бібліятэках.

Цікавую выстаўку падрыхтавалі работнікі мінскай гарадской бібліятэкі імя Я. Купалы. Работнікі абласной бібліятэкі імя Пушкіна распрацавалі метадычныя пісьмы па правядзенні літаратурных вечараў.

Раённым бібліятэкам рэспублікі ўкамплектавалі бібліятэкі-перасоўкі палітычнай, сельскагаспадарчай і мастацкай літаратурай. Лектары абласных і раённых лекцыйных бюро, а таксама ўніверсітэтаў культуры чытаюць у калгасных клубах і дамах культуры лекцыі і даклады на пытанні развіцця сельскай гаспадаркі рэспублікі.

Канцэрты для калгаснікаў

Многія сельскія клубы Бешанькаўскага раёна стварылі агітбрыгады, якія з поспехам выступаюць перад калгаснікамі, рабочымі і служачымі. Агітбрыгада Астрэвенскага сельскага клуба выдзіла выступіць у канцэрты ў вёсках Вяжышка. Пісьм. К. Крупелькі.

Добра працуе Вяжышкаўскі сельскі клуб. Яго дырэктар Анатоль Каржаневскі кіруе хорам. Узначаліў мастацкай самадзейнасцю часта выступаюць перад калгаснікамі.

Добры мастацкі калектыў — агітбрыгада Старскага сельскага клуба. Яны выступаюць у адаленых вёсках сельсавета імя Леніна.

К. ХРУЦКІ.

ЗА НОВАЕ, КАМУНІСТЫЧНАЕ

«Усім горадам, ад малаго і да старога, у паход, таварышы, на разведку новага жыцця!» — пісала «Ніская праўда» 12 ліпеня 1960 г. Пісанне кіравання ператварыў свой горад ва ўзроўня працы, культуры, грамадскаму парадку.

Газета заклікала ўсіх грамадзян Ніскага савецкага ўрадавага заводу і правілі сацыялістычнага ладу жыцця, развіцця ўдасканалення народнымі дружнымі, таварыска судзі і ініцыятыўна арганізаванай, свяді радушную барацьбу супраць дармадарства, гультаяства, спекулянтаў, кіруючыся вялікім прынятым сацыялізмам: «Хто не працуе, той не есць». «Не будзе месца сярод нас злодзеям, хабарнікам і хуліганам...», «Акружым нанавіцею п'яніц, скандальстаў і паліцейнікаў...»

З таго часу «Ніская праўда» ў разнастайных па жанры і форме матэрыялах адрабляе выхавальную работу, якая праводзіцца ў горадзе.

Цяпер у Ніску вучыцца кожны трыці. Дзейнічаюць народныя ўніверсітэты тэхнічнай творчасці, камуністычнага выхавання, універсітэт для бацькоў і ўніверсітэт здарова. Упершыню ў рэспубліцы пры індустрыяльна-тэхнічным тэхнікуме створана агульна-тэхнічнае вачэрняе аддзяленне, мета якога — падрыхтоўка і ўдасканаленне спецыялістаў сярэдняй кваліфікацыі.

У 1959 г. жыхары Ніска за добраўпарадкаванне роднага горада атрымалі першую прэмію і пераходны Чырвоны сцяг ЦК КПБ і Савета Міністраў БССР.

З ішч большай энергіяй і любоўю ставіцца пішчанае да добраўпарадкавання горада цяпер. Галоўная іх увага скіравана на грамадскія арганізацыі — вулічныя і дамовыя камітэты, саветы пры домапраўленнях, праўленні Дома культуры і клубаў, бібліятэчныя саветы, саветы чырвоных куткоў і на ішчыя органы калектыўнага кіравання і супрацоўніцтва, у якіх заняты звыш 500 чалавек.

Калектыўныя намаганні прыносяць добрыя вынікі. Вось прыклады. На ішчынай фабрыцы калектыў перайшоў на самакантроль. Некалькі прадуктовага магазінаў працуюць без прадаўцоў, а ў прамтаварных — створаны аддзелы з адкрытым доступам пакупнікоў да тавараў. У бібліятэках горада адкрыты свабодны доступ чытачоў да кнігі. На многіх прадпрыемствах горада заробатная плата рабочым, інжынерна-тэхнічным работнікам і служачым выдаецца без казіра.

Устапуаюць ў трэці год сямігодкі працоўныя Ніска з ішч большым энтузіязмам змагаюцца за выхаванне не свайх высокіх абавязанасцяў, а Праход працягваюцца.

М. ЧАПРАСАЎ, слухач Мінскай вышэйшай партыйнай школы.

Пра гэта выпадак Соф'я Антонаўна не любіць успамінаць.

Затое дзяўчаты новаму чалавеку пра яго абавязкова расказваюць. Авыпадак адбыўся васьмі гады.

Быў пудоўны летніцень. Ды кароўніка спынілася паўтарка. З кароўны выйшла ўжо нязаладая жанчына. Агледзеўшыся навакол, дына стрымана ўзыхнула і пайшла да кароўніка.

Ніхто, вядома, не казаў, што ў гэты год аб'яднае аддзяленне ў склад саюза пісьменнікаў БССР дзяўчаты праводзілі ў санаторыі «Нясвіж». «Няхай адна, апраўдана цётка Зося», — думалі яны. Але праз тры дні дзяўчаты атрымалі не пісьмо, а ім, нібы між ішчы, гаварылася, што, маўляў, добра тут, дзяўчаты. Вазьміце ў старыя машыны, прыедзьце ў вядомае вядома, наведзіце старога. Малая сабралі ўсе вядомае і рэспубліку «Нясвіж». Яны вядома цётку Зося! Нават з пісьмом не пайшлі да старога калгаса Мікалая Адамчыка, а цяпер васьмі гады і сама.

Хочь та, каб сёння дайце, а інакш я не магу, — апраўдалася Соф'я Антонаўна. — Але і Люба ў інстытут на сесінаехалі. А я на курорце. Трох у будзе адразу няма? Тут і не пагеш, у якія дзверы будзе ўвайдуць.

Соф'я Антонаўна лёгка махнула рукой, што бы азначала: «Вы ўжо любяць, зрамейце мяне...» Дзяўчаты ўздыхаліся. Акружылі Соф'ю Антонаўну пытанні глядзяць па плячы, не падчы ваўч з яе твару. А і немажы коціць вядомае тут жа ля фэры, іскрыўся, шумеў, ззяў...

Хто не ведаў, у раёне гэтую маленку, поўна біязмежнай любі да людзей жаніну — дзяўрку, арданаюцца, чы ўрада. Жыве яна ў вёсцы ў невялікім доміку. Але гэтай — дзяўркі брандзіраў, заатхнікаў, старыць калгасу чысцей за ўсе сустракае ферме. Вось і цяпер поехаў яны ёй чалавек. Соф'я Антонаўна сціла: «Што, вядома? Патрыць, пачуваць? За малако?» Той адвёў прк. «Ды не злуйся, га-лубок. Значы, віватны, там дарэмна дакаць не будуць...»

Васіль Провіч уздыхнуў: «Слэпніцы і добра выйшлі — січас беш, канцэрты, а толку мала. Умен няма ці што...»

Соф'я Антонаўна адказала: «Умер... Яно з неба не падае, на люту навошні. Яно па крупінках збіраць тва. Была нежя ў адным калгасе. Сячы ў кабінце старшыні, выпала завязвала за шафю скручваюць рулоны паперу. Разарнула інула. Ды гэты ж плазматы аб вопыцарак. Я і кажу старшыні: «Штэ гэты, прапаганда перадавага вядуць?» «А хто ж яго ведае, можаверка туды заснула», — адказаў.

Госць усміхнуўся, але нечакана пачаў скардзіцца: дзяўркі, маўляў, у іх калгасе маладзенькія, адным словам, дзяўчычкі ішчы.

Замест адказу Соф'я Антонаўна паклікала дзяўчыну, што праходзіла міма.

— Скажы, Зіначка, колькі ў нашай камуністычнай дзяўчат?

— Ды амаль усе.

— А цяпер адкажы, калі ласка, даўно вы працуеце на ферме?

— Нядаўна, гады два, бадай. Пасля школы.

— А скажы, уменне да вас адразу прайшло?

— Што вы, цётка Зося! Спачатку тычалася, як цяляты ўпацёмку, вы ж ведаеце. А потым ужо...

— Я ведаю... Ну, працай нам...

Соф'я Антонаўна падміргнула гэтым: гэты самы дзяўчыца два гады назад на паўтары тысячы надывалі. А сёлета? Вось Валя Насевіч, Зіна або Света Лыч па чатыры тысячы ўжо надаілі. Некаторыя крыку менш. Але абавязанасцяў ўсе ў поўную меру выкараі. Брыгада ў раёне першы месяц заняла. А некаторыя члены брыгады новы, шасцідзесяці першы год сустраі яшчэ ў жніўні і верасні. А калгас наш? Хопь ён, як вы ведаеце, і аб'яднаў, і даваўся яму далучаныя гаспадаркі на буксірбрак, — таксама крок падавоў. Малако раков цяпер цяць...

Яны выйшлі з кароўніка.

— Мара ў нас ваяліка, — працягла бондар. — У новым годзе — усім чатырытысячнікамі стаць. Гата раз. Другое — электрадыоку ўвесьці. А што дзятчыць дапамогі ішчы — калі ласка, справа за намі не стане. Гасцім заўсёды рады. І яшчэ адна запэўненая мара — ніхай у новым годзе ўвесь наш калгас стане камуністычным.

— Так, пра Зіну я гаварыла... Старапанна. Мы яе ўсе любім — і маладыя і старыя. У нас усе адна адну выручаюць. А як жа! Усе за аднаго і адзін за ўсіх.

Потым дэдала:

— Шчаслівая... у Крамлі была, Мікіту Сяргеевіча слухала. Яна нам шмат пра гэта расказвала.

Раптам Соф'я Антонаўна ва ўпор паглядзела на Васіля Патрычэ і сціла:

— А ў вас дзяўчаты хопь вучацца?

Той разгубіўся.

— Не, здаецца, ніхто...
— А ў нас, галубок, даве дзяўркі па два курсы ішчыту ўжо скончылі. Тры сяброўкі іх таксама хутка пайшлі ў вачэрнія школы сельскай моладзі. Вось справы якія... Я ім таварышчэ казала: «Вучыцеся, дзяўчаты. Вам з цягам часу фермы, калгасы прымаць треба будзе».

СЭРЦА АДКРЫТА ЛЮДЗЯМ

Госць усміхнуўся, але нечакана пачаў скардзіцца: дзяўркі, маўляў, у іх калгасе маладзенькія, адным словам, дзяўчычкі ішчы.

Замест адказу Соф'я Антонаўна паклікала дзяўчыну, што праходзіла міма.

— Скажы, Зіначка, колькі ў нашай камуністычнай дзяўчат?

— Ды амаль усе.

— А цяпер адкажы, калі ласка, даўно вы працуеце на ферме?

— Нядаўна, гады два, бадай. Пасля школы.

— А скажы, уменне да вас адразу прайшло?

— Што вы, цётка Зося! Спачатку тычалася, як цяляты ўпацёмку, вы ж ведаеце. А потым ужо...

— Я ведаю... Ну, працай нам...

Соф'я Антонаўна падміргнула гэтым: гэты самы дзяўчыца два гады назад на паўтары тысячы надывалі. А сёлета? Вось Валя Насевіч, Зіна або Света Лыч па чатыры тысячы ўжо надаілі. Некаторыя крыку менш. Але абавязанасцяў ўсе ў поўную меру выкараі. Брыгада ў раёне першы месяц заняла. А некаторыя члены брыгады новы, шасцідзесяці першы год сустраі яшчэ ў жніўні і верасні. А калгас наш? Хопь ён, як вы ведаеце, і аб'яднаў, і даваўся яму далучаныя гаспадаркі на буксірбрак, — таксама крок падавоў. Малако раков цяпер цяць...

Яны выйшлі з кароўніка.

— Мара ў нас ваяліка, — працягла бондар. — У новым годзе — усім чатырытысячнікамі стаць. Гата раз. Другое — электрадыоку ўвесьці. А што дзятчыць дапамогі ішчы — калі ласка, справа за намі не стане. Гасцім заўсёды рады. І яшчэ адна запэўненая мара — ніхай у новым годзе ўвесь наш калгас стане камуністычным.

— Так, пра Зіну я гаварыла... Старапанна. Мы яе ўсе любім — і маладыя і старыя. У нас усе адна адну выручаюць. А як жа! Усе за аднаго і адзін за ўсіх.

Потым дэдала:

— Шчаслівая... у Крамлі была, Мікіту Сяргеевіча слухала. Яна нам шмат пра гэта расказвала.

Раптам Соф'я Антонаўна ва ўпор паглядзела на Васіля Патрычэ і сціла:

— А ў вас дзяўчаты хопь вучацца?

Той разгубіўся.

— Не, здаецца, ніхто...
— А ў нас, галубок, даве дзяўркі па два курсы ішчыту ўжо скончылі. Тры сяброўкі іх таксама хутка пайшлі ў вачэрнія школы сельскай моладзі. Вось справы якія... Я ім таварышчэ казала: «Вучыцеся, дзяўчаты. Вам з цягам часу фермы, калгасы прымаць треба будзе».

Госць пачаў развітвацца:

— Дык, значыць, можна, Соф'я Антонаўна? Я прыйшоў да вас свай

дзяўчат. Вы ўжо ім накажыце, што і як.

— Расказваць пра гэта цяжка, — усхвалявана гаворыць Зіна Аўсянік, звартаючыся з трыбуны да дзяўрак, якія прыхалі ў раёныны цэнтр з усіх калгасаў. — Траба ўсе гэта ўбачыць самім, траба адчуць тое, што адчуваў мы, пасланцы Беларусі, там, у Крамлі! Ды і не толькі мы...

— З чаго ж пачаць? Не ведаю, сапраўды... Няпаўна, спачатку — пра нараду. Шмат цікавага пачулі... Выступілі Валодзіна Гаганова, Мікалай Мамай...

А потым гаварыў Мікіта Сяргеевіч. Не, вы не ўяўляеце сабе, як ён гаварыў! Ведаеце, я, вядома, чытала яго прамовы, мне падабалася і раней у гэтых прамовах вастрыя, выразаецца думкі. Але калі слухаеш Мікіту Сяргеевіча, бачыш яго жэсты, выраза твару, уздуўшым інтанацыю галасу — гэта зусім ішчыя справа. Хрушчов гаварыў пра камунізм, пра яго будаўнікоў, пра нас... І, разумею, слухачы яго, мы ўбачылі сябе іначай, і ўжо не такімі, якія мы цяпер, а якімі станем у будучым.

Потым Мікіта Сяргеевіч гаварыў пра мір і пра тых, каму гэты мір упякар горла... Апладзіравалі яму так, што држылі сныны залы.

Зіна вельмі ўсімхаецца, усмішка заіскрылася і на тварох тых, хто ўважліва слухаў яе расказ.

— Сядзела я ў Крамлі і думала: нас тут — даве тысячы. Мы цяпер на віду ўсёй краіны. І ўжо нельга, проста немагчыма цяпер спыніцца — кожны дзень павінен быць крокам наперад!

Вечарамі нас запрашалі на канцэрты, літаральна заснапіл кветкамі, і нам здавалася: сама Масква вітае нас, узаагароджвае дарма вясны.

Яна задумваецца на хвіліну, у яе вачух па тухаюць шчаслівыя агеньчыкі.

— А Масква — яная прыгожая! Былі на Ленінскіх гарах. Стаілі як зачараваныя. Успоміла і песні пра маскоўскія прасторы, плошчы, палацы і толькі тавы зраумела, як прайшлі ў іх казана пра Маскву!

Зіна дэгеніка дакранаецца да медалью «За працоўную доблесць».

— Вось ён, мой медаль... Вядома, я разумею: тут не толькі мая праца, а праца ўсёй нашай брыгады. І яшчэ я разумею: гэта не толькі ўрадарода за мінулае, гэта — аванс на будучае, аванс народнага давер'я.

І вяртаючыся дадому, Зіна думала: усё добрае, што здарылася з ёю за яе кароткае жыццё, яе праца, без якой яна не ўяўляе жыцця, яе мары, ад якіх радасна білася сэрца, — усё гэта звязана з фермай, з сяброўкамі.

Яна ад душы рада за свай дзяўчат. Свету Лыч і Ларысу Тумловіч праймаў і кандыдаты партыі. Але і Света пайшла ў Маскву на выстаўку. Міма, родныя дзяўчаты!

Потым раптам пайшлі ішчыя думкі. Кнігі, газеты, кіно — усё патрэбна савецкаму чалавеку. Яго душа

павінна быць багацейшай, больш змястоўнай, прыгажэйшай. Ад чаго ж яна такой стане? Нашы дзяўчаты ўдзельнічаюць у калгаснай самадзейнасці: вёсела спяваюць, па-заішчытву танцуюць, умеда іграюць. Здавалася б, добра. Але ці часта дзяўркі бываюць у клубе, на занятках гурткаў, у кіно? Радка. Чаму? Вельмі проста. Да 10—11 веча яны заняты на ферме: кармленне, дойка, уборка. Выйшлі — і дадому: раіцаю ўставаць, калі вёска яшчэ спіць. Значыць, траба мяняць распарадак працы клуба, нельга забываць работнікам культуры пра жывёлаводства.

Машына збавіла ход. Зіна страпанулася.

— Прыхалі? Валікае вам дзякуй. Ну, я пабегу...

Свежы, парывісты вецер ужо разгнаў снівоўныя воблакі. Сонежныя прамены заіскрыліся ў неманскай халоднай вядзе. А там, ля фермы, ужо была ў зборы ўсё брыгада. Яна чыкала Зіну, чыкала гасцей з суседняга калгаса. Так, сарыны тых, хто першым уступіць у камунізм, шпандра адкрыты людзям.

Л. СТРОНГ.

КАЛГАС «НІМА» УЗДЗЕНСКАГА РАІНА

ЭКСПАЗЫЦЫ НАШЫХ ДЗЁН

Нядаўна работнікі музея Вялікай Айчыннай вайны атрымалі цікавую пасылку — два вялікія кавалкі солі з рознакаляровымі прыжыткамі. Гэтую соль у падарунак музею прыслалі шахцеры Салігорскага калінянага камітата. У фонд музея ад рабочых прамысловых прадпрыемстваў Мінска прыйшлі малель агітамбляў, станкоў, трактараў, матыкоў. Усе гэты ўстаноўлены ў новых экспазыцыях, прысвечаных пасляваеннаму будаўніцтву рэспублікі.

Увагу наведвальнікаў музея прыцягваюць карты электрыфікацыі БССР і прамысловасці рэспублікі. На новых экспазыцыях музея можна ўбачыць узоры прадукцыі заводаў Беларускага Саўгасгаса — тэлевізары «Беларусь-5», Мінскага радыёапарата, ішчыную машыну аршаніаў, крыштальныя вырабы шклозавода «Нёман», галдзінічкі, фотаапараты, электравыправальныя прыборы, тканіны са штучнага валакна і ішчы. Змяшчаны скульптуры і фатаграфіі перадавоў прамысловасці і сельскай гаспадаркі, камсамольцаў — ударнікаў камуністычнай працы.

Э. РЫСАЕУ.

СУСТРЭЧА З ПІСЬМЕНІКАМ

Іван Шамякін сістэматычна сустрэкаецца са сваімі чытачамі. Дзямі ў Барысаве рабочая, судзіны шахцеры, хатня гаспадыня, вучні, пенсіонеры абмяркоўвалі новую кнігу пісьменніка «Трывожнае шчасце».

— Калі чытаеш раман «Трывожнае шчасце», — гаворыць чытач Ліпніцкі, — усім сэрцам верыш у праўдзівасць падзей, у праўдзівасць учынкаў герояў твора.

Настаўніца Лісоеўскага спынілася на выхавальным значэнні твора. Пя-

нерваваца першай сярэдняй школы Эвэнтава гаварыла пра паказ пісьменнікам падзей Вялікай Айчыннай вайны і партызанскага руху ў Беларусі.

Цяло сустрэты чытачамі, І. Шамякін расказаў аб сваіх творчых планах, аб значэнні мастацкай літаратуры як магучага фактара ў камуністычным выхаванні працоўных.

У фак клуба былі арганізаваны выстаўка і продаж кнігі пісьменніка.

А. БЕНЯНСОН.

ЗАХАВАЦЬ ПОМНІКІ ПРЫРОДЫ

16 верасня 1921 г. па ініцыятыве Уладзіміра Ільіча Леніна быў выдадзены спецыяльны дэкрэт «Аб ахове помнікаў прыроды». Як жывым прыродным лабараторыя-запаведнікі выдзяляліся непрацуючы куткі лясных масіваў, брадзілі на ўлік асобныя экзямплары жывёл і раслін, вядзана-кляў і спіроўваюць каштоўныя частычкіччэйнай фауны і г. д.

Багаты помнікамі прыроды і наша Беларусь. Буйнейшым з іх — Беларэвская пушча. Яна мае сусветнае значэнне на каштоўнасці дэсанасадзінаў і з'яўляецца адным з першым уступіць у камунізм, шпандра адкрыты людзям.

У Беларусі беш выдатныя экзямплары драў: пад-дуб у Давілевічым ляснішчы на Гомельшчыне, «дуб Напалеона» паблізу Бобрына, старыя гіганцкія дубы ў ваколіцах Нясвіжа, Століна, Рубяля, таполя чорная ў Брэсце, 300-гадовы бук непалодзек ад Навагрудка. Дуб-волат вышынёй у 40 метраў расце ў Калінкавіцкім лясгасе. Каб абхапіць яго ствол, тры чалавекі павіны ўзяцца за рукі. Узрост рэдкіх гігантаў — прыкладна 250 год. Рэдкі экзямплар пірамідальнага дуба ёсць у Брэсце. У Пастаўскім лясгасе захаваліся стогодныя вязы і 150-гадовыя ёлка, у Шучыне — шматгадовыя аленя вядзю. Выдатныя частычкіччэйнай лясу (уточнічы «Гарачы бор») ёсць у Катрынічым ляснішчы на Гродзеншчыне. На Палессі выдзелены рэдкія расліны трапічнага перыяду: валізіны арэх, альдрыванда, азаль пацішчыка, вадзяная папараць. Ёсць у Беларусі і такія помнікі прыроды, як ляясное возера Свіцязь у Навагрудскім раёне, возера Дрыўляты ля Браслава, усім вядомае возера Нарач.

Да вядлікай і важнай справы аховы прыроды треба прыцягваць моладзь — праз школы, ВДУ, краязнаўчыя музеі, маладзёжныя арганізацыі. Вялікае значэнне мае выданне навукова-папулярных кніг, прысвечаных ахове прыроды.

Падказальны вопыт некаторых краін демократычнага лагера. Так, у Польшчы курс аховы прыроды выкладзены ў большасці ВНУ, а ў некаторых з іх вядуць створаны адпаведныя асобныя кафедры. Для вывучэння праблем аховы прыроды створаны спецыяльныя навукова-даследчыя ўстановы ў Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы, Польшчы, Чэхаславакіі.

У прапагандае ідэй аховы прыроды высакорудную ролю адгравваюць савецкія пісьменнікі. Дастацока называць імямі Я. Ляонава, В. Закутніка, К. Паустоўскага. Было б цудоўна, калі б энтузіясты, сэрцам адданыя прыродзе, аб'ядналіся ў таварыства аховы прыроды. Вядліка сіла грамадскага адгравыда б значную ролю ў абароні і як асобных аб'ектаў прыроды, так і рэдкіх ландшафтаў.

ГЕРАІЧНАЕ ЖЫЦЦЕ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

даўжэлі і якім бы ні быў цяжкім ісе, які яе чакае».

Хвалюючымі дакументамі турнага жыцця Веры Харужай з'яўляюцца «Пісьмы на волю», выпушчаныя выдавецтвам «Маладая гвардыя» ў 1931 г.

«Напісаны яны проста, шчыра. Але з кожнага радка глядзіць на вас чалавек моцнай волі, перакананы рэвалюцыянер, аматар да работнай справы...»

«І вось я павіна пакінуць дзяцель, таму што мяне кліча вайна, барацьба за наш край, за нашу ўладу, за нашу свабоду, за нашы Беларусь».

«І яна пачынае пацігадова дачку і чатырохмесячнага сына на выхаванне старэйшай маці. У верасні 1942 г. Вера Харужая пад прэзям'ячым Анім Сяргееўн Карнілавай пайшла ў фашысцкі тыл, у Віцебск, каб арганізаваць партыйнае падполле».

«Короткім, але гераічным і мужным было жыццё смелай падпольшчыцы».

«У лістападзе 1942 г. Вера Захаруна хвапіла гестапа. На допытах Харужая трымала сябе мужна».

«І вас ненавіджу! — гаварыла яна гітлераўцам. — Я савецкая патрыетка і бабіла ўсе, каб вас знішчыць. Больш я не скажу вам ні слова!»

«Ніхто з тых, хто застаўся жыць, не бачыў, як загінула Вера Харужая, — піша на ўспамінах А. Іванюка, якая разам з ёй прыйшла ў тыл ворага для падпольнай работы».

«Вельмі шкада, што ў гэтым зборніку няма ўспамінаў аб даразі вайнікі і аднаго з іх — вайніку Веры Харужай — з 1932 па 1941 г. Складальнікам зборніка вярта было падбраць і ўключыць успаміны аб рабоце Харужай на Прыбалхашбузе, а тым больш аб не рабоце ў званых ёй на падполлі месцінах у заходніх абласцях Беларусі».

«Беларускія паэты напісалі вершы, прысвечаныя Веры Харужай. Драматы і п'есмы ні стварылі п'есы і аповесці пра яе жыццё. Але мы яшчэ ў даўгу перад светлай памяццю Веры Харужай».

Беларусі і самой Веры Харужай.

У роднай краіне Франца Харужа заняла сваё месца на Фронце сацыялістычнага будаўніцтва.

Вялікую цікавасць уяўляюць запіскі Веры Харужай, пісьмы з Віцебскага падполля, напісаныя ёю ў гэтым 1942 г.

З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны Вера Харужая ўдзельнічала ў барах з ворагам на партызанскім атрадзе, а пасля па заданню адпраўлялася ў Савецкі тыл.

Вораг таптаў зямлю роднай Беларусі, іраваў усе ўперад. Сапраўднай патрыетка не магла спакойна глядзець на ўсё гэта.

«І вось я павіна пакінуць дзяцель, таму што мяне кліча вайна, барацьба за наш край, за нашу ўладу, за нашу свабоду, за нашы Беларусь».

«І яна пачынае пацігадова дачку і чатырохмесячнага сына на выхаванне старэйшай маці. У верасні 1942 г. Вера Харужая пад прэзям'ячым Анім Сяргееўн Карнілавай пайшла ў фашысцкі тыл, у Віцебск, каб арганізаваць партыйнае падполле».

«Короткім, але гераічным і мужным было жыццё смелай падпольшчыцы».

«У лістападзе 1942 г. Вера Захаруна хвапіла гестапа. На допытах Харужая трымала сябе мужна».

«І вас ненавіджу! — гаварыла яна гітлераўцам. — Я савецкая патрыетка і бабіла ўсе, каб вас знішчыць. Больш я не скажу вам ні слова!»

«Ніхто з тых, хто застаўся жыць, не бачыў, як загінула Вера Харужая, — піша на ўспамінах А. Іванюка, якая разам з ёй прыйшла ў тыл ворага для падпольнай работы».

«Вядома толькі, што мароўнай дэстапаўскай ранішай яе разам з сяброўкамі гітлераўцы адвезлі ў Глоўскі роў і расстрэлялі».

«Так абарвалася гераічнае жыццё слаўнай дачкі беларускага народа Веры Харужай Харужай. І калі закрываеш прагматычную кнігу, перад табою паўстае вобраз гераічнай патрыетки Радзімы, адданга баіца Калумістэцкай партыі».

«Вельмі шкада, што ў гэтым зборніку няма ўспамінаў аб даразі вайнікі і аднаго з іх — вайніку Веры Харужай — з 1932 па 1941 г. Складальнікам зборніка вярта было падбраць і ўключыць успаміны аб рабоце Харужай на Прыбалхашбузе, а тым больш аб не рабоце ў званых ёй на падполлі месцінах у заходніх абласцях Беларусі».

«Беларускія паэты напісалі вершы, прысвечаныя Веры Харужай. Драматы і п'есмы ні стварылі п'есы і аповесці пра яе жыццё. Але мы яшчэ ў даўгу перад светлай памяццю Веры Харужай».

М. ДАСТАНКА.

Часопісы ў студзені

«ПОЛЫМ Я»

Нумар адкрываецца кэдым Андрэя Макавіна «Лявоніха на арбіце». П'еса прысвечана жыццю сучаснай беларускай асімі. Друкуецца новы раман Пётра Пастраха «Серадзібор». Дзея творца пачынаецца ў апошнім дні Айчынай вайны. Гэдазе ў асноўным адбываецца ў адным з калгасоў на тэрыторыі былой Заходняй Беларусі.

Друкуецца апавяданні Уладзіміра Караткевіча «Кубэцкі» і Міколы Ракітніка «На прыстані».

Пад рубрыкай «Слова аб зямлі бурштынавай» — вершы Антона Бялякіча, Ліі Брыдзіка, Еўдакіі Лосы. Змешчаны таксама вершы Ніла Гілевіча, Алега Лозы, Рыгора Бародзіна. Публікуецца «Шалёны вазан» Байрана ў перакладзе У. Дубоўкі. Гэтым узадыму суветам пазізі прывісціць невялікае выступленне Пятрусь Броўкі.

Да стагоддзя з дня нараджэння

«Ягор Булычоў і другія»

Глыбока чалавечая драматургія М. Горькага, багатая яркімі мэтаніжнімі характарамі, яснымі думкамі і пачуццямі, — шуюнальная школа выхавання акцёрскага майстэрства. Для ўвасоблення на сцэне гэтай драматыі патрабуе вялікай, сур'янай падрыхтоўкі акцёраў і рэжысёраў. Уменьня раскрыць складанасць, глыбока, значнасьць вобразаў і пазіцыі гораўскага героя. Гэта даўжэ і п'есам М. Горькага «Ягор Булычоў і другія», спектакль па якой пачкаў на рэспубліканскім аглядзе Народны тэатр Мінскага аўтамобільнага заводу.

Поспех спектакля па гэтай п'есе можа вызначыць тое, колькі акцёрскае паучыць, уменне пранікнуць у сутнасць вобраза, рэжысёрская думка адбіліся на выкананні ролі галоўнага героя твора.

Вядома, што вобраз Булычова, створаны артыстам Народнага тэатра Г. Яфімавым, яшчэ не роўны. У ім раскрыты не ўсе рысы шматграннага характару героя. Горькаўскі Булычоў мудры і глыбока разумее сваю трагічную памылку чалавека, які доўга жыў «не на той вуліцы».

Г. Яфімаў удала перадае такія рысы горькаўскага героя, як жыццельнае, разуменне, безлітаснасць у апанаванні людзей. Асабліва пераканальны ён у сцэне другога акта, у спрэчцы з Паўлінам. Г. Яфімаў уласобіць вобраз Ягора Булычова ў межах сваіх акцёрскіх магчымасцей.

Наўкраючы літаратурны матэрыял дазваляе многім выканаўцам знайсці сваё месца ў спектаклі. І някай-нават не заўсёды і не ва ўсім яны раскрылі глыбіню і яркасць характараў горькаўскіх герояў, але і тое, што глядач убачыў, сведчыць пра добрыя магчымасці акцёраў Народнага тэатра.

В. ЗАХАРАЎ.

Рэпліка чытача

Біяграфічнае «адкрыццё»

Вядома, што вялікі польскі паэт Адам Міцкевіч нарадзіўся на хутары Завоссе ля Навагрудука. Але новае біяграфічнае «адкрыццё» зрабіла пачаць і павялічыла пра гэта чытацкая рэспубліканская газета «Калгасная праца» на навукавацкім ў нумары 29) за 13 снежня артыкул калгаснага сельскагаспадарчых навукавацкага ўніверсітэту. У гэтым жа нумары ў сваёй графіка нейкі час жыла Марыя Верашанка, якую кажа паэт.

В. Ашпіна, не ведаючы біяграфіі паэта, увёў у зман чытачоў «Калгаснай працы».

І. БАГІНА.

Недасканалая праца

«Сатыра — надзвычайны выразны, даходлівы і найбольш эфектыўны ў сэнсе хуткага ўздзеяння на чытача від мастацтва». Такое азначэнне чытаем у кнізе А. Баргвай «Беларускія сатырычныя літаратуры перыяду Вялікай Айчыннай вайны». Вядома, азначэнне зусім новае, якое, пазна, не было ў тэорыі літаратуры раней, якое не існуе і зараз.

Хто не чытаў названай кнігі, можа падумаць, што да такога вываду А. Баргвай прыйшла, даследаваўшы многа від мастацтва. Але яна, вядзь, і не думала вырашаць тэарэтычныя пытанні сатыры. Вядома, гэта непасрэдна не ўваходзіла ў заданні яе даследавання, але, як гаворыцца па ўступе, «аналізаўшы агульнаўдзіна-агульнаўдзіна накіраванасць і асноўныя, найбольш характэрныя асаблівасці сатыры вайнавага часу; адзначыўшы асобныя факты сатырычнай дзейнасці пісьменнікаў Беларусі; Якуба Коласа, Казымы Чорнага, Бандарта Краўцына, Пятрусь Броўкі, Максіма Луцкіна і іншых; асабліва характэрна і роля асноўных беларускіх сатырычных выданняў разглядаемага перыяду; раскрываючы псеўданімы і аўтарства большасці непідпісаных твораў».

Сапраўды, гэтыя пытанні пэўным чынам разглядаюцца ў кнізе. Але мастацкая свабоднасць сатыры шырока не раскрываецца. Таму зусім нечакана ў даследаванні азначэнне сатыры як віду мастацтва. Яна, вядзь, можа, патрабаваць даказаць, што сатыра, прымаючы характэрныя рысы сатырычнага мастацтва, можа быць і самастойным відам мастацтва. Але ў кнізе гэта не даказана. Сатыра можа быць і самастойным відам мастацтва, і частка іншага мастацтва. Але ў кнізе гэта не даказана. Сатыра можа быць і самастойным відам мастацтва, і частка іншага мастацтва. Але ў кнізе гэта не даказана.

цы аб Шчадрыне, Герцэне. У кнізе «Вопросы теории сатиры» Я. Эльсберг хоп і не дае дакладнага азначэння сатыры, аднак спецыфічна, які перш за ўсё, адзначаюцца культура, жыццё, музыка, літаратура.

З такой жа незвычайнай лёгкасцю (і, треба даць, бездаказнасцю) А. Баргвай заяўляе: «Сярод шматлікіх відаў мастацтва сатырычная літаратура займае асобнае месца». Міжволі паўстае пытанне: а чым жа, родам, ці відам, з'яўляецца мастацкая літаратура ў адносінах, скажам, да скульптуры і г. д.

Вельмі часта некаторыя аўтары ўжываюць літаратуразнаўчыя тэрміны не ва ўласцівым ім азначэнні. Розныя аўтары ўкладваюць неадназначныя азначэнні, напрыклад, у паняцці «вобраз», «характар» і г. д. Вось чаму, думаем, не ведаючы рэабаранцы свабоды і спецыфічных рысах сатыры, якія не падла часта аналізавалася. Аднак цяжка паверыць, што і тады ёй удалося б даказаць, што сатыра — адзін з відаў мастацтва.

А. В. Луцкіначэў і свой час ставіць перад намі літаратуразнаўчыя пытанні і пачынае іх разглядаць з пункту гледжання грамадскага сімвала. Такой гісторыі яшчэ не напісана, хоп многія пытанні сатыры ўжо высветлены. Намала зрабілі для гэтага рэвалюцыйныя дэмакраты. Яшчэ В. Бялініскі сцвярджаў, што сатыра треба разумець як род літаратуры, што сатыра ў Расіі даўно ідзе «пошлеч з другімі родамі літаратуры».

З савецкіх даследчыкаў найбольш пэўна распрацаваў праблему сатыры Я. Эльсберг. Каштоўны яго пра-

Аднойчы мне здавалася быць сведкам цяжкага становішча, у якім апынулася маладая бацькі. Калі спатрэбілася растлумачыць пікаўнай дачучым азначэнне простага слова «веранію».

Як высветлілася, тата а мамай вельмі цымама ўзяўлі сабе, што гэта за штука і якое яе прызначэнне.

Прыгадаюцца другі аналагічны выпадак. Разглядаючы ў часопісе прамудрамуны карціны з вядзеным млынам, саліны сіры грамадзянін з непераднёй жалею азначыў, што яму ніколі ў жыцці не падобілася набачыць у натуре такое любімае мастакамі і паэтамі збудаванне. Яго субсідэнта, студэнтка палітэхнічнага інстытута, сказала, што зноў не бачыла нават простага ветрака...

Гэты і да іх падобныя, самі па сабе малазначныя, факты міжволі прыходзілі мне ў галаву, калі я ўпершыню аглядаў выдатны латышскі музей саліскага быту, размешчаны ў прыгарадзе Рыгі на беразе маляўнічага возера Югла. Гэты свеасаблівы музей на адкрытым паветры пакаідае незвычайнае ўражанне і дае радзкую магчымасць грунтоўна пазнаёміцца з дробнымі дэталімі быту, які даўно знік, акулунца ў непаўторную атмасферу далёкага мінулага.

На 70 гектарах рэдкага сасновага лесу раскіданы дзесяткі будынкаў рознага прызначэння. Некаторыя з іх сталі асобна, іншыя ўваходзіць у склад пэўных гаспадарчых комплексаў — сядзіб, беражліва дастаўленыя сядзі з розных куткоў рэспублікі. Тыповы для такога роду пабудовы да хатні і гаспадарчы аб'екты, уласцівыя настолькі дакладна, што ўтвараюцца пэўна ілюзія толькі што пакінутага гаспадарамі жылля.

Вельмі часта гэты род ляснога збудавання — школьнікі. Іх галоўкі забудзе мілягваюць на розных пабудовах. Але асабліва ўражае тае засяроджанае ўвагу, з якой латышскія сяляне аглядаюць помнікі суролага мінулага свайго народа.

Між іншым, гэтае мінулае ў музеі зусім не фетышысцка. Наадварот — пабудовы з іх абсталююцца служачы нібы вехаўмі, якія адзначаюць пройдзены шлях і настолькі гавораць наведальніку: глядзі, да чаго берадзіліся і ніжэй было жыццё тваё бацькоў і дзядоў і як далёка ты пайшоў ад яго па шляху да яшчэ больш радаснага і цудоўнага заўтрашняга дня!

Пад непасрэдным уражаннем бачанага ля возера Югла мямалові ўзнятае думка: чаму ж у нас, у Беларусі, да гэтага часу няма нічога падобнага, хоп іх не меншыя магчымасці, чым у нашых суседзяў? А здавалася б, маючы ў непасрэдным суседстве такі выдатны ўзор, як было не падумаць пра стварэнне ўласнага нацыянальнага музея народнага быту.

У карысць неабходнасці заснавання падобнага музея ў нашай рэспубліцы можна прывесці німала важкіх аргументаў.

Пачаць хая б з таго, што да нядаўняга часу пераважна большасць беларускіх жыла ў вёсках. Пра гэтыя не толькі вёскі, але і гарады спрадэчку будаваліся з такога недаўважанага матэрыяла, як дрэва. У будаўнічым майстэрстве нашы продкі дасягнулі высокага ўзроўня. Дзеі, на працягу аднаго пакалення беларуская зямля была двойчы ахопана вайнным пажарам, які знішчыў мноства помнікаў народнай архітэктуры. З тым большай бядзінаю вярта захавана хоп бы найбольш цікавыя і цудоўныя пабудовы.

Нарэшце, вялікае будаўніцтва вядзецца ў рэспубліцы паўсемама — ад сталіцы і да глыбінных калгасоў. Іно з дня на дзень мяняе аблічча гарадоў і вёсак і часта з'яўляюцца прычынаю знішчэння многага таго, што вярта захоўваць.

СТВАРЫЦЬ МУЗЕЙ НАРОДНАГА БЫТУ

З натуральнай радасцю і гонарам на старонках нашага друку адзначаюцца пэўнае знікненне ў цалых вёсках спрадвечных саліскаўскіх стрэх; усе гэтыя калгасеа замест традыцыйнага дрэва ўскрыстоўваюцца пры будаўніцтве скарыстоўваюцца цэглы і бетоны; не выклікае здзіўлення факт, калі ў той ці іншай вёсцы цяжка часам знайсці чалавека, які ўмее спасці лаціці ці чунькі. Усё гэта радасныя з'явы, безумоўна, і ніхто не намераны іхкадаваць саліскаўскіх стрэх і лыкавага аубуку.

Аднак, думаем, для нашчадкаў абавязкова павіны быць плагатліва захаваны сапраўдныя аэкземплярныя не толькі лаціці, але і многіх драўляных пабудов і з іх поўным абсталююнкам. Бо ў стварэнне ўсёго гэтага намала працы і мастацкага густу.

Неабходнасці захавання найбольш тыповых узораў сельскага пабудовы ўсё ўведомлена ў Лівне, дзе, па воле паўдальнага друку, за апошні час у радзе вилгасоў, пры поўнай перабудове іх на сучасны лад, спецыяльна пакідаюцца ў некранутым выглядзе адні тры домі, каб даць магчымасць модалі шлахам супастаўлення адчыць глыбіню бядзіны, якое аддаць змрочны учаранні дзень ад свелага сенажытня.

На жаль, у нас абмякава ставіцца да знікаючых ветракоў, гумноў, свірнаў, камакоў і іншых збудаванняў, прызначэнне іх добра могуць растлумачыць толькі старыя.

Гэтыя пабудовы якія стагоддзімі служылі народным паэтам, маюць права на нейкае знаванне ў эпоху камунізма, прычым не толькі ў выглядзе маўклівага звава на кніжных старонках, але і ў натуре — у акасіі музейных аэкспанатаў. У музеях звычайнага тыпу зусім не маюцца або цяжка аэкспанатаваць такія вялікі і ў той жа час вельмі цікавыя аэкспанаты, як пэўныя і вяданыя стрэхі розных відаў, партызанскія аамбілікі і нават тэкі асноты, самаразныя сукнавалалы, нажную ступу і шмат іншага бінагабарытнага гаспадарчага інвентару. Усё гэта вельмі грувасткае і спрыгоднае для фондасховішчаў, а чым больш для аэкспанатаў. У гэты сэнсе ніякі краязнаўчы музей азначайна тыпу не можа пратэндавацца амену музею, падобнага латышкаму, а тым больш дамагацца такога аекту, акага дамагаю аполні.

Настагдзя на амы, якія руйнуюць каштоўныя для музея рачы, многія з іх можна ачы захавачь. Аднак іх падставы трывожыцца, што сабраць поўную алекцыю, напрыклад, народных беларускіх аас-

цэмаў, падобна да таго цудоўнага пабудовы, які аэкспанатава ў ражскім гістарычным музеі, ужо наўрал ці ўстаіны пры ўсёй стараннасці.

На мой погляд, для будучага музея наўрал ці вярта аэвалюцыйна рамакі латышкага прататыпу, г. зн. пабудовы, якія аполніюцца выкліка да перады феадалізму і капіталізму. Не менш каштоўны і цікавы для пакаленняў, якія будуць жыць пры камунізме, і тыповыя дамы сучасных калгаснікаў з іх абсталюнкам.

У стварэнні такога буйнага нацыянальнага помніка культуры ў поўнай ступені павіны быць перш за ўсё запікаваны Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР, Міністэрства культуры БССР, Камітэт у справах будаўніцтва і архітэктуры пры Савета Міністраў БССР. Ім треба аб'яднаць намаганні для стварэння гэтай высакароднай мэты. Не падлігае сумненню, што сур'ёзна дапаможа ім вялікая армія краязнаўцаў-энтузіястаў, да якіх вярта звярнуцца з заклікам.

Што датычыць месца для будучага музея, дык яго без асаблівых цяжкасцей можна знайсці непадалёк ад Мінска. Бадай, самы падыгодны пункт — ваколіцы Мінскага мора.

У арганізацыйным перыяд першачарговаа задачай павіны быць хутчэйшае выяўленне найбольш цікавых і тыповых аб'ектаў, каб затым пры больш стараным аэборы ўстаанавіць самыя прыгодныя для музея.

У аключэнне падкрэслім, што падобны нацыянальны музей з'яўляюцца існуючыя ў скандынаўскіх краінах. Стараішы з іх, сусветна вядомы «Скансен», знаходзіцца ў Швецыі. «Паўночны народны музей» — у Нарвегіі, «Сеуры Саары» — у Фінляндыі. У Румыніі таксама ёсьць аналагічны музей. У нас, у Савецкім Саюзе, прыступілі да стварэння музея народнага быту ў Эстоніі і на Украіне. Некалкі год вядзецца праца па стварэнню музея пад аэкрытнасцю небама у сале Каломенскі пад Масквою, дзе аэвалюцыйна комплекс помнікаў архітэктуры XVI і XVII ст. Ён паслядоўна панаўляюцца іншымі цікавымі старажытнымі драўлянымі пабудовамі, якія застаўляюцца сёды з аднаго з мітэаваіскай Расійскай Федэрацыі.

Вярта пажадаць, каб у нашай рэспубліцы не аадалі ад суседзяў і ў бліжэйшым час прыступілі да стварэння свайго музея народнага быту.

А. МАРТЫНАЎ,
дирэктар Кобрынскага ваенна-гістарычнага музея імя А. В. Суворова.

НА КНІЖНАЙ ПАЛІЦЫ

Вышлі з друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі мастацкай, дзіцячай і музычнай літаратуры, выданыя Дзяржаўным выдавецтвам Беларусі.

Янка Казека. Беларуская байка. Гісторыя развіцця жанрабайкі ў беларускай літаратуры. характарыстыка сучаснага стану беларускай байкі. Мастак М. Шыркоўскі. Траж 5 тыс. экз., стар. 204

Іван Сіпакоў. Сонечні дождж. Вершы. Мастак І. Клікушын. Траж 3 тыс. экз., стар. 56.

Мікола Гамолка. Шлях адкрыты. Апавяданні. Для сярэдняга ўзросту. Гэта творы пра У. І. Леніна, Вялікай Айчыннай вайны, пры жыцці вучобы і адпачынку савецкіх школь-

нікаў. Малюнк Ю. Пучынскага. Траж 7 тыс. экз., стар. 144.

Беларускія народныя танцы. Для фартэпіяна (або баяна). Склад Ф. Грабеншчыкаў, А. Багатырова, Д. Камініскага, С. Палонскага, Р. Пукста. Перакладжэнне для баяна Г. Жыхарава. Траж 1500 экз., стар. 16.

Ю. Семіяна, Хоры. Словы Я. Сяргіна, А. Званька, М. Танка, М. Машары. Траж 1200 экз., стар. 24.

Э. Тыранд. Варышкі. На беларускую народную тэму для фартэпіяна. Траж 1 тыс. экз., стар. 8.

Полька. Марш. Для дукавога аркестра. Партура на рускай мове. Музык Р. Пукста, М. Шнейдэрмана. Інструментука А. Майлера. Траж 1 тыс. экз., стар. 40.

Прыказка пад прым следчыцы набыла незразумелае гучанне, адарвалася ад свайго часу, страціла думку, акую даносіла да чытача са старонак газеты. У традыі прыказкі аусім лініея слова «ён».

Вядома таксама, што ў аўтарнай страфе знакі прыпынку істаўлены не адваедна сэнсу вызначаны.

— І чаго, скажыце людзі, Гэта гарыла Картку нечюю на грудзі Сябе прычпала.

Каб не склалася ўражанне, што гутарка ідзе пра дробякі, прывядзем яшчэ толькі адні прыклады...

Тая ці іншая сітаксічная здова скала патрабуе сваёй пункцыйна, з аднаго боку, а сэнс вызначаны таксама абумоўлена пэўную функцыю, з другога боку. Моўнастылявыя сродкі мастацкага твора аднак павіны яго аэмету і ідэі. І ад іх характары залежыць сэнс усёго твора. Мова твораў мастацкай літаратуры — мова вобразнай, і чэма неаураменне толькі аднаго аўдыа вываду да памылковай, недакладнай трактоўкі ўсёго твора. Перадканчыва даказвае гэта А. Аламовіч на прыкладзе паэмы «Новая зямля» ў арыкуле «Нараджэнне жанра».

У кнізе А. Баргвай «Эпітафія» К. Краўцына навукавана ў наступным выглядзе:

Тут лямкі высокі чыны Кубэ, гітлераў служака, Пры жмшы быў сукін-смы І загінуў, як сабака.

На першы погляд можа здацца, што тут усё на сваім месцы. Аднак даследчыца чамусьці пачыла падтрыманым «выправіць» К. Краўцыну і расставіла знакі згодна свайму разуменню. Не будзем сымпачна на ішнім, а разгледзім толькі «напраўку» ў апошнім радку.

У пазізі К. Краўцына багата прадстаўлены ўстойлівыя народныя па-

Часопісы ў студзені

«БЕЛАРУСЬ»

Навагодні нумар адкрываецца артыкулам Міхася Калачынскага «Год вялікіх здзяйсненняў». Пра маладога навагара з Мінскага мотавелазавода Уладзіміра Паўлічэка Рускае расказвае М. Грычын у нарысе «Аўтарскае пасведчанне, аб справах Гомельска

ДЛЯ САМЫХ ЦИКАУНЫХ І ШЧЫРЫХ

ТВОРЧЫЯ ПАРТРЭТЫ

Часопісы ў студзені «МАЛАДОСЦЬ»

Нумар адкрываецца артыкулам І. Грамовіча «Час, у які ты жыеш».

Змешчаны нізкія апавяданні з цыкла «Партрэты Івана Шамякіна» — «Дзівак чалавек», «Шпрыгожыя» і «Модніца», апавяданні Івана Шамякіна «У шалася», «Соль», «Кукірузыя», Алеся Пальчускага «Іза», урывак з новага твора Іліі Эранбурга «Незабытая сустрэча» і працяг нататкаў Ірыны Ганзелі і Міраслава Зігмунда «Па дарогах свету».

Надрукаваны вершы Генэды Клякуо Хведера Жычкі, Міколы Кусякова.

Смідзясцягоддзе з дня нараджэння Паўлю Тычыны часопіс адзначае перададзеным яго вершам «Праўдзівы будзень» на беларускай мове.

У раздзеле «Дарогамі смігоддзя» — нарыс С. Кухарава «Крылаты ўзрост» і сэрія малюнкаў С. Селіханова «3 пазелі ў Салігорск».

Генэды В. Хорсуна і А. Дзілавіча «Крылы будучыню» расказвае пра рабочых Мінскага радыёзавода, які змагаюцца за званне канцоера камуністычнай працы.

Змешчан шэраг кароткіх матэрыялаў аб спартыўных справах нашай моладзі ў мінулым годзе.

Аб маральным збліжэнні нашай моладзі іша М. Цімошак у артыкуле «Чым вымяраецца жыццё».

Раздзел «Навука і тэхніка» змяшчае фотарэпартаж В. Говара «Завтрашні дзень будаўніцтва» — пра новыя вынаходніцтвы ў будаўнічым тэхніцы. Да пачатку года пачынаюцца даследаванні ў Антарктыцы змешчан артыкул лектара Мяскоўскага планетарыя, правядзення члена географічнага таварыства СССР І. Шышыкіна.

Статгоддзе з дня нараджэння Яўіа Федаравіча Карскага прысвечан артыкулам Галіны Бертшчык «Выдатны беларускі вучоны».

Аб працы і дасягненнях Брэскага абласнога драматычнага тэатра іша Лявоніа Касамолка ў расказе «Зырка Астасіні».

У артыкуле Л. Савасцяняна «Год вялікага спорту» гаворыцца пра дасягненні і недахопы, якія былі ў нашым спартсменстве ў мінулым годзе.

Навагодні жарты верш Уладзіслава Надзеўскага «Піць пуду тэлеграма» змешчан у раздзеле «Гумар і сатыра». Цікавыя вядомыя і творы, дасягненні ў раздзеле «Агрэхі стыло».

Да нумара прыкладзены гэспланеты дэдакта А. Германіа гэсп. гэсп.

У раздзеле «Размова аб майстэрстве» — артыкул Рыгора Бярозкі «Выпрабаванне часам» пра творчасць Зырка Астасіні.

У артыкуле Л. Савасцяняна «Год вялікага спорту» гаворыцца пра дасягненні і недахопы, якія былі ў нашым спартсменстве ў мінулым годзе.

Навагодні жарты верш Уладзіслава Надзеўскага «Піць пуду тэлеграма» змешчан у раздзеле «Гумар і сатыра».

Да нумара прыкладзены гэспланеты дэдакта А. Германіа гэсп. гэсп.

У раздзеле «Размова аб майстэрстве» — артыкул Рыгора Бярозкі «Выпрабаванне часам» пра творчасць Зырка Астасіні.

У артыкуле Л. Савасцяняна «Год вялікага спорту» гаворыцца пра дасягненні і недахопы, якія былі ў нашым спартсменстве ў мінулым годзе.

Навагодні жарты верш Уладзіслава Надзеўскага «Піць пуду тэлеграма» змешчан у раздзеле «Гумар і сатыра».

«ЗА ВАШУ І НАШУ СВАБОДУ!»

ры і беларускіх выданняў: «Рок 1863 па Міншчыне», II том «Дакументаў і матэрыялаў па гісторыі Беларусі».

Выдадзены факты старанна сістэматызаваны і супастаўлены. У ходзе працы аўтарам давалася пераадолець немаляе цяжкасці. Налегай справе, напрыклад, было вызначэнне нацыянальнай прыналежнасці паўстанцаў.

У афіцыйных дакументах таго часу нацыянальна прыналежнасць асоб, як вядома, не адзначаўся: больш істотным у ачах царскага ўлада было вераванне. Таму пры ўстаўленні нацыянальнасці паўстанцаў аўтарам давалася кіравацца разам крытэрыямі, як форма праяўлення імя, вераванне, месца нараджэння, раса дзейнасці, сацыяльна-бачны сапраўдны рускіх, польскіх, беларускіх, літоўскіх і украінскіх рэвалюцыянераў у 60-я гады мінулага стагоддзя.

Даволі прыгадзю такія працы, як кніга Ю. Кавальскага «Руская рэвалюцыйная дэмакратыя і Польшчына» (Варшава, 1949 і 1955; М., 1953), манаграфія маскоўскага гісторыка І. Вяляскага «А. І. Гершэн і польскі нацыянальна-вызвольчы рух 60-х гадоў XIX ст.» (М., 1954), зборнік Польска-Савецкага інстытута «Dzieje współpracy rewolucyjnej Polaków i Rosjan w drugiej połowie XIX w.» (Варшава, 1956) і, нарэшце, выпушчаны Інстытутам славянстваў Акадэміі навук СССР зборнік артыкулаў «Паўстанне 1863 г. і руска-польскія рэвалюцыйныя сувязі 60-х гадоў» (М., 1960).

Савецкія і польскія даследчыкі сумесным намаганнем спыраюцца злучыць вялікі працаў у гістарычнай літаратуры. Існаванне гэтай «белай плямы» лёгка глумачыцца: не ў ітарасх буржуазных гісторыкаў, якія імкнуліся распусціць нацыянальную вярхоўнасць, было даследаваць слабую гісторыю рэвалюцыйнага супраціўства славянскіх народаў. Толькі лепшыя буржуазныя вучоныя, які і то арду і нехача, выводзілі асобныя факты з гісторыі інтэрнацыянальных рэвалюцыйных сувязей.

Кніга П. Ласоўскага і З. Млянарскага спецыфічная. Аўтары менш за ўсё імкнуліся займаць чытачоў агучыць разважаннямі на выбраную тэму. Іх сіла ў фактах. Яны ставілі перад сабой задачу зрабіць сваю працу як мага больш нагляднай, выявіць максімум канкрэтных прадстаўнікоў рускага, беларускага і украінскага народаў, якія са зброяй у руках змагаліся за свабоду. Манатэрафія — вынік вялікай працы: аўтары старанна вывучылі архівы Польшчыны (прада, трэба адзначыць, што польскія архівы вельмі пацярпелі ў час апошняй вайны), перыядычныя часопісы паўстанцаў, іншыя літаратуры. Вылучаны сотні імяў уздольскіх, каб пабачыць, якія захоўваюцца ў бібліятэках Нацыянальнай і Ягелонскай, Варшаўскага ўніверсітэта, імя Асальніцкіх і інш. Прыцягнулі аўтары: Rostkowski i Zygmunt Mylarski, Piotrasiewicz, Bialosinski i Ukrainci w powstaniu styczniowym. Wroslaw, Zaklad Narodowy im. Ossolinski. Wydawnictwo, 1959, 240 str.

У афіцыйных дакументах таго часу нацыянальна прыналежнасць асоб, як вядома, не адзначаўся: больш істотным у ачах царскага ўлада было вераванне. Таму пры ўстаўленні нацыянальнасці паўстанцаў аўтарам давалася кіравацца разам крытэрыямі, як форма праяўлення імя, вераванне, месца нараджэння, раса дзейнасці, сацыяльна-бачны сапраўдны рускіх, польскіх, беларускіх, літоўскіх і украінскіх рэвалюцыянераў у 60-я гады мінулага стагоддзя.

Даволі прыгадзю такія працы, як кніга Ю. Кавальскага «Руская рэвалюцыйная дэмакратыя і Польшчына» (Варшава, 1949 і 1955; М., 1953), манаграфія маскоўскага гісторыка І. Вяляскага «А. І. Гершэн і польскі нацыянальна-вызвольчы рух 60-х гадоў XIX ст.» (М., 1954), зборнік Польска-Савецкага інстытута «Dzieje współpracy rewolucyjnej Polaków i Rosjan w drugiej połowie XIX w.» (Варшава, 1956) і, нарэшце, выпушчаны Інстытутам славянстваў Акадэміі навук СССР зборнік артыкулаў «Паўстанне 1863 г. і руска-польскія рэвалюцыйныя сувязі 60-х гадоў» (М., 1960).

Савецкія і польскія даследчыкі сумесным намаганнем спыраюцца злучыць вялікі працаў у гістарычнай літаратуры. Існаванне гэтай «белай плямы» лёгка глумачыцца: не ў ітарасх буржуазных гісторыкаў, якія імкнуліся распусціць нацыянальную вярхоўнасць, было даследаваць слабую гісторыю рэвалюцыйнага супраціўства славянскіх народаў. Толькі лепшыя буржуазныя вучоныя, які і то арду і нехача, выводзілі асобныя факты з гісторыі інтэрнацыянальных рэвалюцыйных сувязей.

Кніга П. Ласоўскага і З. Млянарскага спецыфічная. Аўтары менш за ўсё імкнуліся займаць чытачоў агучыць разважаннямі на выбраную тэму. Іх сіла ў фактах. Яны ставілі перад сабой задачу зрабіць сваю працу як мага больш нагляднай, выявіць максімум канкрэтных прадстаўнікоў рускага, беларускага і украінскага народаў, якія са зброяй у руках змагаліся за свабоду. Манатэрафія — вынік вялікай працы: аўтары старанна вывучылі архівы Польшчыны (прада, трэба адзначыць, што польскія архівы вельмі пацярпелі ў час апошняй вайны), перыядычныя часопісы паўстанцаў, іншыя літаратуры. Вылучаны сотні імяў уздольскіх, каб пабачыць, якія захоўваюцца ў бібліятэках Нацыянальнай і Ягелонскай, Варшаўскага ўніверсітэта, імя Асальніцкіх і інш. Прыцягнулі аўтары: Rostkowski i Zygmunt Mylarski, Piotrasiewicz, Bialosinski i Ukrainci w powstaniu styczniowym. Wroslaw, Zaklad Narodowy im. Ossolinski. Wydawnictwo, 1959, 240 str.

У афіцыйных дакументах таго часу нацыянальна прыналежнасць асоб, як вядома, не адзначаўся: больш істотным у ачах царскага ўлада было вераванне. Таму пры ўстаўленні нацыянальнасці паўстанцаў аўтарам давалася кіравацца разам крытэрыямі, як форма праяўлення імя, вераванне, месца нараджэння, раса дзейнасці, сацыяльна-бачны сапраўдны рускіх, польскіх, беларускіх, літоўскіх і украінскіх рэвалюцыянераў у 60-я гады мінулага стагоддзя.

Даволі прыгадзю такія працы, як кніга Ю. Кавальскага «Руская рэвалюцыйная дэмакратыя і Польшчына» (Варшава, 1949 і 1955; М., 1953), манаграфія маскоўскага гісторыка І. Вяляскага «А. І. Гершэн і польскі нацыянальна-вызвольчы рух 60-х гадоў XIX ст.» (М., 1954), зборнік Польска-Савецкага інстытута «Dzieje współpracy rewolucyjnej Polaków i Rosjan w drugiej połowie XIX w.» (Варшава, 1956) і, нарэшце, выпушчаны Інстытутам славянстваў Акадэміі навук СССР зборнік артыкулаў «Паўстанне 1863 г. і руска-польскія рэвалюцыйныя сувязі 60-х гадоў» (М., 1960).

Савецкія і польскія даследчыкі сумесным намаганнем спыраюцца злучыць вялікі працаў у гістарычнай літаратуры. Існаванне гэтай «белай плямы» лёгка глумачыцца: не ў ітарасх буржуазных гісторыкаў, якія імкнуліся распусціць нацыянальную вярхоўнасць, было даследаваць слабую гісторыю рэвалюцыйнага супраціўства славянскіх народаў. Толькі лепшыя буржуазныя вучоныя, які і то арду і нехача, выводзілі асобныя факты з гісторыі інтэрнацыянальных рэвалюцыйных сувязей.

Кніга П. Ласоўскага і З. Млянарскага спецыфічная. Аўтары менш за ўсё імкнуліся займаць чытачоў агучыць разважаннямі на выбраную тэму. Іх сіла ў фактах. Яны ставілі перад сабой задачу зрабіць сваю працу як мага больш нагляднай, выявіць максімум канкрэтных прадстаўнікоў рускага, беларускага і украінскага народаў, якія са зброяй у руках змагаліся за свабоду. Манатэрафія — вынік вялікай працы: аўтары старанна вывучылі архівы Польшчыны (прада, трэба адзначыць, што польскія архівы вельмі пацярпелі ў час апошняй вайны), перыядычныя часопісы паўстанцаў, іншыя літаратуры. Вылучаны сотні імяў уздольскіх, каб пабачыць, якія захоўваюцца ў бібліятэках Нацыянальнай і Ягелонскай, Варшаўскага ўніверсітэта, імя Асальніцкіх і інш. Прыцягнулі аўтары: Rostkowski i Zygmunt Mylarski, Piotrasiewicz, Bialosinski i Ukrainci w powstaniu styczniowym. Wroslaw, Zaklad Narodowy im. Ossolinski. Wydawnictwo, 1959, 240 str.

У афіцыйных дакументах таго часу нацыянальна прыналежнасць асоб, як вядома, не адзначаўся: больш істотным у ачах царскага ўлада было вераванне. Таму пры ўстаўленні нацыянальнасці паўстанцаў аўтарам давалася кіравацца разам крытэрыямі, як форма праяўлення імя, вераванне, месца нараджэння, раса дзейнасці, сацыяльна-бачны сапраўдны рускіх, польскіх, беларускіх, літоўскіх і украінскіх рэвалюцыянераў у 60-я гады мінулага стагоддзя.

Даволі прыгадзю такія працы, як кніга Ю. Кавальскага «Руская рэвалюцыйная дэмакратыя і Польшчына» (Варшава, 1949 і 1955; М., 1953), манаграфія маскоўскага гісторыка І. Вяляскага «А. І. Гершэн і польскі нацыянальна-вызвольчы рух 60-х гадоў XIX ст.» (М., 1954), зборнік Польска-Савецкага інстытута «Dzieje współpracy rewolucyjnej Polaków i Rosjan w drugiej połowie XIX w.» (Варшава, 1956) і, нарэшце, выпушчаны Інстытутам славянстваў Акадэміі навук СССР зборнік артыкулаў «Паўстанне 1863 г. і руска-польскія рэвалюцыйныя сувязі 60-х гадоў» (М., 1960).

Савецкія і польскія даследчыкі сумесным намаганнем спыраюцца злучыць вялікі працаў у гістарычнай літаратуры. Існаванне гэтай «белай плямы» лёгка глумачыцца: не ў ітарасх буржуазных гісторыкаў, якія імкнуліся распусціць нацыянальную вярхоўнасць, было даследаваць слабую гісторыю рэвалюцыйнага супраціўства славянскіх народаў. Толькі лепшыя буржуазныя вучоныя, які і то арду і нехача, выводзілі асобныя факты з гісторыі інтэрнацыянальных рэвалюцыйных сувязей.

Кніга П. Ласоўскага і З. Млянарскага спецыфічная. Аўтары менш за ўсё імкнуліся займаць чытачоў агучыць разважаннямі на выбраную тэму. Іх сіла ў фактах. Яны ставілі перад сабой задачу зрабіць сваю працу як мага больш нагляднай, выявіць максімум канкрэтных прадстаўнікоў рускага, беларускага і украінскага народаў, якія са зброяй у руках змагаліся за свабоду. Манатэрафія — вынік вялікай працы: аўтары старанна вывучылі архівы Польшчыны (прада, трэба адзначыць, што польскія архівы вельмі пацярпелі ў час апошняй вайны), перыядычныя часопісы паўстанцаў, іншыя літаратуры. Вылучаны сотні імяў уздольскіх, каб пабачыць, якія захоўваюцца ў бібліятэках Нацыянальнай і Ягелонскай, Варшаўскага ўніверсітэта, імя Асальніцкіх і інш. Прыцягнулі аўтары: Rostkowski i Zygmunt Mylarski, Piotrasiewicz, Bialosinski i Ukrainci w powstaniu styczniowym. Wroslaw, Zaklad Narodowy im. Ossolinski. Wydawnictwo, 1959, 240 str.

У афіцыйных дакументах таго часу нацыянальна прыналежнасць асоб, як вядома, не адзначаўся: больш істотным у ачах царскага ўлада было вераванне. Таму пры ўстаўленні нацыянальнасці паўстанцаў аўтарам давалася кіравацца разам крытэрыямі, як форма праяўлення імя, вераванне, месца нараджэння, раса дзейнасці, сацыяльна-бачны сапраўдны рускіх, польскіх, беларускіх, літоўскіх і украінскіх рэвалюцыянераў у 60-я гады мінулага стагоддзя.

Даволі прыгадзю такія працы, як кніга Ю. Кавальскага «Руская рэвалюцыйная дэмакратыя і Польшчына» (Варшава, 1949 і 1955; М., 1953), манаграфія маскоўскага гісторыка І. Вяляскага «А. І. Гершэн і польскі нацыянальна-вызвольчы рух 60-х гадоў XIX ст.» (М., 1954), зборнік Польска-Савецкага інстытута «Dzieje współpracy rewolucyjnej Polaków i Rosjan w drugiej połowie XIX w.» (Варшава, 1956) і, нарэшце, выпушчаны Інстытутам славянстваў Акадэміі навук СССР зборнік артыкулаў «Паўстанне 1863 г. і руска-польскія рэвалюцыйныя сувязі 60-х гадоў» (М., 1960).

Савецкія і польскія даследчыкі сумесным намаганнем спыраюцца злучыць вялікі працаў у гістарычнай літаратуры. Існаванне гэтай «белай плямы» лёгка глумачыцца: не ў ітарасх буржуазных гісторыкаў, якія імкнуліся распусціць нацыянальную вярхоўнасць, было даследаваць слабую гісторыю рэвалюцыйнага супраціўства славянскіх народаў. Толькі лепшыя буржуазныя вучоныя, які і то арду і нехача, выводзілі асобныя факты з гісторыі інтэрнацыянальных рэвалюцыйных сувязей.

Кніга П. Ласоўскага і З. Млянарскага спецыфічная. Аўтары менш за ўсё імкнуліся займаць чытачоў агучыць разважаннямі на выбраную тэму. Іх сіла ў фактах. Яны ставілі перад сабой задачу зрабіць сваю працу як мага больш нагляднай, выявіць максімум канкрэтных прадстаўнікоў рускага, беларускага і украінскага народаў, якія са зброяй у руках змагаліся за свабоду. Манатэрафія — вынік вялікай працы: аўтары старанна вывучылі архівы Польшчыны (прада, трэба адзначыць, што польскія архівы вельмі пацярпелі ў час апошняй вайны), перыядычныя часопісы паўстанцаў, іншыя літаратуры. Вылучаны сотні імяў уздольскіх, каб пабачыць, якія захоўваюцца ў бібліятэках Нацыянальнай і Ягелонскай, Варшаўскага ўніверсітэта, імя Асальніцкіх і інш. Прыцягнулі аўтары: Rostkowski i Zygmunt Mylarski, Piotrasiewicz, Bialosinski i Ukrainci w powstaniu styczniowym. Wroslaw, Zaklad Narodowy im. Ossolinski. Wydawnictwo, 1959, 240 str.

У афіцыйных дакументах таго часу нацыянальна прыналежнасць асоб, як вядома, не адзначаўся: больш істотным у ачах царскага ўлада было вераванне. Таму пры ўстаўленні нацыянальнасці паўстанцаў аўтарам давалася кіравацца разам крытэрыямі, як форма праяўлення імя, вераванне, месца нараджэння, раса дзейнасці, сацыяльна-бачны сапраўдны рускіх, польскіх, беларускіх, літоўскіх і украінскіх рэвалюцыянераў у 60-я гады мінулага стагоддзя.

Даволі прыгадзю такія працы, як кніга Ю. Кавальскага «Руская рэвалюцыйная дэмакратыя і Польшчына» (Варшава, 1949 і 1955; М., 1953), манаграфія маскоўскага гісторыка І. Вяляскага «А. І. Гершэн і польскі нацыянальна-вызвольчы рух 60-х гадоў XIX ст.» (М., 1954), зборнік Польска-Савецкага інстытута «Dzieje współpracy rewolucyjnej Polaków i Rosjan w drugiej połowie XIX w.» (Варшава, 1956) і, нарэшце, выпушчаны Інстытутам славянстваў Акадэміі навук СССР зборнік артыкулаў «Паўстанне 1863 г. і руска-польскія рэвалюцыйныя сувязі 60-х гадоў» (М., 1960).

Савецкія і польскія даследчыкі сумесным намаганнем спыраюцца злучыць вялікі працаў у гістарычнай літаратуры. Існаванне гэтай «белай плямы» лёгка глумачыцца: не ў ітарасх буржуазных гісторыкаў, якія імкнуліся распусціць нацыянальную вярхоўнасць, было даследаваць слабую гісторыю рэвалюцыйнага супраціўства славянскіх народаў. Толькі лепшыя буржуазныя вучоныя, які і то арду і нехача, выводзілі асобныя факты з гісторыі інтэрнацыянальных рэвалюцыйных сувязей.

Кніга П. Ласоўскага і З. Млянарскага спецыфічная. Аўтары менш за ўсё імкнуліся займаць чытачоў агучыць разважаннямі на выбраную тэму. Іх сіла ў фактах. Яны ставілі перад сабой задачу зрабіць сваю працу як мага больш нагляднай, выявіць максімум канкрэтных прадстаўнікоў рускага, беларускага і украінскага народаў, якія са зброяй у руках змагаліся за свабоду. Манатэрафія — вынік вялікай працы: аўтары старанна вывучылі архівы Польшчыны (прада, трэба адзначыць, што польскія архівы вельмі пацярпелі ў час апошняй вайны), перыядычныя часопісы паўстанцаў, іншыя літаратуры. Вылучаны сотні імяў уздольскіх, каб пабачыць, якія захоўваюцца ў бібліятэках Нацыянальнай і Ягелонскай, Варшаўскага ўніверсітэта, імя Асальніцкіх і інш. Прыцягнулі аўтары: Rostkowski i Zygmunt Mylarski, Piotrasiewicz, Bialosinski i Ukrainci w powstaniu styczniowym. Wroslaw, Zaklad Narodowy im. Ossolinski. Wydawnictwo, 1959, 240 str.

садрава. Ён быў начальнікам ваеннай тэлеграфнай станцыі ў Варшаве. У красавіку 1862 г. цар даў па тэлеграфі ўказанне карэччу разнастайна мірушча патрыятычнаму дэманстрацыю варшавян. Тэлеграма выйшла з рук адважанага капітана ў зусім іншым выглядзе: яна забараняла ўсюлякі дэманстрацыю. Калі справа раскрылася, Аляксандраў заваў царскаму намесніку: «Я меркаваў, што лепш згінуць аднаму, чым згінуць тысячы людзей». Яго паслалі на пажнішчы катаргу. А праз некалькі месяцаў, у чэрвені 1862 г., у крэпасці Модлін прагучалі стрэлы, якія абарвалі жыццё маладых рускіх афіцэраў Аргунола, Сіліўскага і унцэрафіцэра Расткоўскага, расстраляных царскімі катэжы за рэвалюцыйную прапаганду ў войсках.

Значны недахоп раздзела — тое, што прыведзены ў ім матэрыял абмяжоўваецца пераважна тэрыторыяй Польшчыны. Пра супраціўства рускіх, польскіх і украінскіх рэвалюцыянераў у Пейбаргу, Маскве, на Украіне сказана вельмі мала. Развіццё польска-беларускіх рэвалюцыйных сувязей напярэдадні паўстання зусім не разглядаецца аўтарам.

Есць у раздзеле і фактычныя недакладнасці. Напрыклад, гаворыцца пра павізіна, якія надалі прагрэсіўна настроеныя афіцэры па таваршых, расстраляных у Любене, аўтары называюць месцам адной з такіх павізінаў Баровіч каля Наваградка. У супраўдэнні ж панізіна адбылася ў г. Баровіч Наваградскай губерні.

Пра ўдзел рускіх салдат у паўстанні 1863 г. было вядома і раней, гэты ўдзел П. Ласоўскага і З. Млянарскага гэтая тэма атрымала асабліва пераключэнне, канкрэтысць, адчувальнасць (раздзел «Рускія салдаты — уздольскія паўстанцы»). Аўтары прыводзяць вельмі цікавыя факты. Ва ўрадавым «Спісе пакараных смерцю за ўдзел у паўстанні на землях царства Польскага», які мае ўвогуле 500 прозішчых, значыцца 75 прозішчых рускіх салдат, што складале 15 працэнтаў! А дэляж ж не ўсе з салдат-паўстанцаў трапілі ў рукі царскага ўлад і дэляж не ўсе з іх былі пакараны смерцю. У раздзеле прыводзіцца мноства прозішчых салдат царскай арміі, якія перайшлі на бок паўстанцаў (на жаль, аўтары не падводзяць вынікаў пераліку, але гэтых прозішчых многа дэляжкі).

Усёго, на думку аўтараў, у паўстанцкіх атрадах змагалася некалькі сот салдат і афіцэраў рускага, украінскага і беларускага паходжання. Перад чытачом праходзіць галерэя біяграфій простых людзей, якія змагаліся з царызмам пад лозунгам «За нашу і вашу свабоду». Прыклад аднаго з гэтых біяграфій. Калісьці, яшчэ ў пачатку 50-х гадоў, сялянін адной з вёсак на Гомельшчыне аплалкаў свайго аднавяскоўца Івана Максімава, якому выпаў цяжкі рэкруцкі лёс. Максімаў, і дэляж пра яго да землякоў усяго толькі адна вестка, што добра прайшоў Крымскую кампанію і мае ўнагароды. Але канец гэтай

садрава. Ён быў начальнікам ваеннай тэлеграфнай станцыі ў Варшаве. У красавіку 1862 г. цар даў па тэлеграфі ўказанне карэччу разнастайна мірушча патрыятычнаму дэманстрацыю варшавян. Тэлеграма выйшла з рук адважанага капітана ў зусім іншым выглядзе: яна забараняла ўсюлякі дэманстрацыю. Калі справа раскрылася, Аляксандраў заваў царскаму намесніку: «Я меркаваў, што лепш згінуць аднаму, чым згінуць тысячы людзей». Яго паслалі на пажнішчы катаргу. А праз некалькі месяцаў, у чэрвені 1862 г., у крэпасці Модлін прагучалі стрэлы, якія абарвалі жыццё маладых рускіх афіцэраў Аргунола, Сіліўскага і унцэрафіцэра Расткоўскага, расстраляных царскімі катэжы за рэвалюцыйную прапаганду ў войсках.

Значны недахоп раздзела — тое, што прыведзены ў ім матэрыял абмяжоўваецца пераважна тэрыторыяй Польшчыны. Пра супраціўства рускіх, польскіх і украінскіх рэвалюцыянераў у Пейбаргу, Маскве, на Украіне сказана вельмі мала. Развіццё польска-беларускіх рэвалюцыйных сувязей напярэдадні паўстання зусім не разглядаецца аўтарам.

Есць у раздзеле і фактычныя недакладнасці. Напрыклад, гаворыцца пра павізіна, якія надалі прагрэсіўна настроеныя афіцэры па таваршых, расстраляных у Любене, аўтары называюць месцам адной з такіх павізінаў Баровіч каля Наваградка. У супраўдэнні ж панізіна адбылася ў г. Баровіч Наваградскай губерні.

Пра ўдзел рускіх салдат у паўстанні 1863 г. было вядома і раней, гэты ўдзел П. Ласоўскага і З. Млянарскага гэтая тэма атрымала асабліва пераключэнне, канкрэтысць, адчувальнасць (раздзел «Рускія салдаты — уздольскія паўстанцы»). Аўтары прыводзяць вельмі цікавыя факты. Ва ўрадавым «Спісе пакараных смерцю за ўдзел у паўстанні на землях царства Польскага», які мае ўвогуле 500 прозішчых, значыцца 75 прозішчых рускіх салдат, што складале 15 працэнтаў! А дэляж ж не ўсе з салдат-паўстанцаў трапілі ў рукі царскага ўлад і дэляж не ўсе з іх былі пакараны смерцю. У раздзеле прыводзіцца мноства прозішчых салдат царскай арміі, якія перайшлі на бок паўстанцаў (на жаль, аўтары не падводзяць вынікаў пераліку, але гэтых прозішчых многа дэляжкі).

Усёго, на думку аўтараў, у паўстанцкіх атрадах змагалася некалькі сот салдат і афіцэраў рускага, украінскага і беларускага паходжання. Перад чытачом праходзіць галерэя біяграфій простых людзей, якія змагаліся з царызмам пад лозунгам «За нашу і вашу свабоду». Прыклад аднаго з гэтых біяграфій. Калісьці, яшчэ ў пачатку 50-х гадоў, сялянін адной з вёсак на Гомельшчыне аплалкаў свайго аднавяскоўца Івана Максімава, якому выпаў цяжкі рэкруцкі лёс. Максімаў, і дэляж пра яго да землякоў усяго толькі адна вестка, што добра прайшоў Крымскую кампанію і мае ўнагароды. Але канец гэтай

садрава. Ён быў начальнікам ваеннай тэлеграфнай станцыі ў Варшаве. У красавіку 1862 г. цар даў па тэлеграфі ўказанне карэччу разнастайна мірушча патрыятычнаму дэманстрацыю варшавян. Тэлеграма выйшла з рук адважанага капітана ў зусім іншым выглядзе: яна забараняла ўсюлякі дэманстрацыю. Калі справа раскрылася

